

ПРОКУРАТУРА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ГЛАВЕН ПРОКУРОР

Изх. ГП № 5423/2014 г.
гр.София, 09.07.2014 г.

**ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

**СТ А Н О В И Щ Е
ОТ ГЛАВНИЯ ПРОКУРОР НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

По конституционно дело № 10/2014 г., образувано по искане на омбудсмана на РБ, за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл.5, ал.1 от Закона за лицата и семейството в частта ѝ „и стават недееспособни“ и на разпоредбата на чл.5, ал.3 ЗЛС

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Не споделям становището на омбудсмана на Република България, че разпоредбите на чл. 5 от Закона за лицата и семейството/ЗЛС/ противоречат в оспорените им части на чл. 4, ал. 2, чл. 5, ал. 4 и чл. 51, ал. 3 от Конституцията на Р България. Поради това смятам за неоснователно искането те да бъдат обявени за противоконституционни.

Според чл. 5, ал. 1 ЗЛС поставените под пълно запрещение непълнолетни и пълнолетни стават недееспособни и правните действия се извършват, от тяхно име и вместо тях, от настойниците им. Поставените под

ограничено запрещение извършват правни действия със съгласието на своите попечители - чл. 5, ал. 3 ЗЛС.

Разпоредбите на чл. 1 и чл. 2-5 ЗЛС разграничават правоспособността на физическите лица /ФЛ/ от тяхната дееспособност. Съгласно чл. 1 ЗЛС правоспособността на ФЛ е способността му да бъде носител на права и задължения, докато по довод от чл. 2 ЗЛС дееспособността е годност /способност/ за придобиване на права и поемане на задължения чрез свои лични действия. За разлика от правоспособността, която възниква от момента на раждане на лицето и продължава до неговата смърт, дееспособността като годност лично да се упражняват права и поемат задължения, изисква по необходимост не само навършване на определена възраст, но и способност да разбира се смисълът и значението на собственото поведение.

Безспорно е, че не всички ФЛ, навършили изискуемата се за тяхната дееспособност възраст, могат да извършват достатъчно зряло и разумно правни действия. В тези случаи поведението им е заплахата както за собствените им интереси, така също и за интересите на трети лица. Безспорно е и това, че лицата, които не притежават необходимата психофизиологична зрялост да упражняват лично предоставените им права и задължения, следва да бъдат защитени. По този начин би била защитена и правната сигурност в обществото.

За тази цел е предвиден институтът на поставянето под запрещение /чл. 5 ЗЛС, чл. 336-340 ГПК/. С исковото производство по чл. 5 ЗЛС се отнема или ограничава дееспособността на лица, които поради слабоумие или душевна болест не могат да възприемат съдържанието на правните норми и значението на своите постъпки, заради което не са в състояние да насочват волята си или да я управляват за постигане на определени цели. Реалната защита на тези лица се постига чрез отнемане или ограничаване на дееспособността им и учредяване на настойничество или съответно попечителството върху тях съгласно чл.153-174 СК. Това е единствената процедура в българското законодателство, чрез която лицата във временна или трайна невъзможност да формират и/или изразят воля могат да упражнят предоставените им права и задължения. Затова заявеното като частично оспорване на разпоредби от чл. 5 ЗЛС - само по отношение на лишаването или ограничаването на дееспособността, е всъщност цялостно оспорване на института на поставянето под запрещение.

Първият въпрос, на който се дължи отговор с оглед на направеното искане за противоконституционност, е съответства ли предвиденото в ЗЛС отнемане и ограничаване на дееспособността на принципа по чл. 4, ал. 2 от Конституцията – за гарантиране на живота, достойнството, правата и свободното развитие на личността. Тази конституционна разпоредба има охранителен характер. От нея следва, че българската държава има за свое

основно задължение да гарантира правата на гражданите и пълноценното им упражняване.

Но гарантираната от държавата защита на гражданите се изразява именно в предвидените в закона производства за защита, каквото е в частност и производството за поставяне на едно лице под запрещение. Нещо повече – към настоящия момент това е единственият правен отговор в полза на хората, които не са в състояние сами да извършват правни действия или поне имат нужда от помощ при извършването им. Няма други законови алтернативи, които да гарантират участие в правния живот на хората с интелектуални увреждания или психически проблеми. Затова оспорените разпоредби не противоречат на Конституцията, а обратно - изпълняват изискването на нейния чл. 4, ал. 2 да се охраняват правата на всички лица и да се гарантира тяхното реално упражняване.

Оспорените разпоредби не противоречат и на разпоредбата на чл.51, ал.3 от Конституцията, съгласно която лицата с физически и психически увреждания се намират под особена закрила на държавата и обществото. Създадената законова процедура за поставяне на лице под запрещение, отнемането или ограничаването на дееспособността му, е юридическа гаранция за охрана най-вече на собствените интереси на това лице. Тя способства за опазване на имуществото му, юридическо представителство в съдебни и административни процедури, социални, пенсионни, здравни, финансови и редица други социални услуги - в пряка полза на представляваното лице.

Разпоредбата на чл. 51, ал. 3 от Конституцията не предписва конкретни условия и форми на закрила от държавата. Това задължение може да се изпълнява по различен начин. Няма пречка съществуващата правна уредба да се промени в изпълнение на международноправни норми, които са задължителни за България. Но това, което се явява недопустимо с оглед задълженията на държавата по чл. 4, ал. 2 и чл. 51, ал. 3 от Конституцията, е лицата с психически и интелектуални увреждания да останат без конкретни юридически процедури и механизми за реално упражняване на своите права.

До този момент държавата не е създавала други алтернативи за защита и подпомагане на хората с увреждания да упражняват собствена дееспособност, каквото задължение ѝ е вменено с разпоредбата на чл.12 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания /Конвенцията/, ратифицирана със закон, приет от 41-то Народно събрание на 26.01.2012 г., обн. ДВ, бр. 12/2012 г., в сила за Р България от 21.04.2012 г.. С оглед на това не само е обществено неоправдано, но е дори вредно и опасно и за тях създадената с чл. 5 ЗЛС, чл. 336-340 ГПК и чл.153-174 СК регламентация да остане неприложима. В тази връзка не може да се сподели и становището на омбудсмана за противоречие с принципите на Конвенцията, респективно противоречие с чл. 5, ал. 4 от Конституцията, тъй като главната цел на

Конвенцията е именно да защити и подпомогне пълноценното упражняване на права от хората с увреждания.

Адаптирането на българското законодателство към критериите и стандартите на Конвенцията е процес, който тепърва предстои да бъде извършен от българския законодател, но до приключването му няма конституционна пречка за прилагане на разпоредбите на чл.5 ЗЛС, поради съответствието им с конституционните принципи, регламентирани в чл.4, ал.2 и чл.5, ал.4 от Конституцията на Република България.

ГЛАВЕН ПРОКУРОР:

/СОТИР ЦАЦАРОВ/

